

Zapata ja corre per tot Mèxic

El subcomandant Marcos i l'Exèrcit Zapatista d'Alliberament Nacional han tornat a trasbalsar tot Mèxic. El 'zapatour' i la presència a la capital del país han reeixit a despertar la consciència indígena no només a Chiapas, sinó també a la resta del territori. Prova d'això fou el III Congrés Nacional Indígena, celebrat a Nurío, Michoacán, el 2 i 3 de març.

“**S**om indígenes, i volem continuar essent-ho. Som mexicans, i volem continuar essent-ho”. Amb aquestes paraules del delegat Jorge Merced, s'obria a Nurío, a la comunitat indígena purépecha (una de les 56 cultures indígenes reconegudes oficialment a Mèxic), el III Congrés Nacional Indígena (CNI). Un esdeveniment que al principi de març va reunir 3.844 delegats, a més d'uns 7.000 observadors nacionals, internacionals i convidats especials, a l'estat mexicà de Michoacán. La qüestió indígena torna a ser damunt l'agenda política de Mèxic, amb més força que mai. Per l'anada dels zapatistes a la capital del país, però sobretot per un Congrés que ha aplegat totes les lluites indígenes del país –tant les soterrades com les més evidents– en una.

Segons el darrer cens de 1995 que recull l'Institut Nacional de Geografia, Estadística i Informàtica (INEGI), a Mèxic hi ha una població de 5.483.555 habitants que parla una llengua indígena, és a dir, el 6,8% de tota la població; a més de 8.984.152 individus, és a dir, el 9,9%, que viuen en llars on habita un cap o cònjuge que també és parlant de llengua indígena.

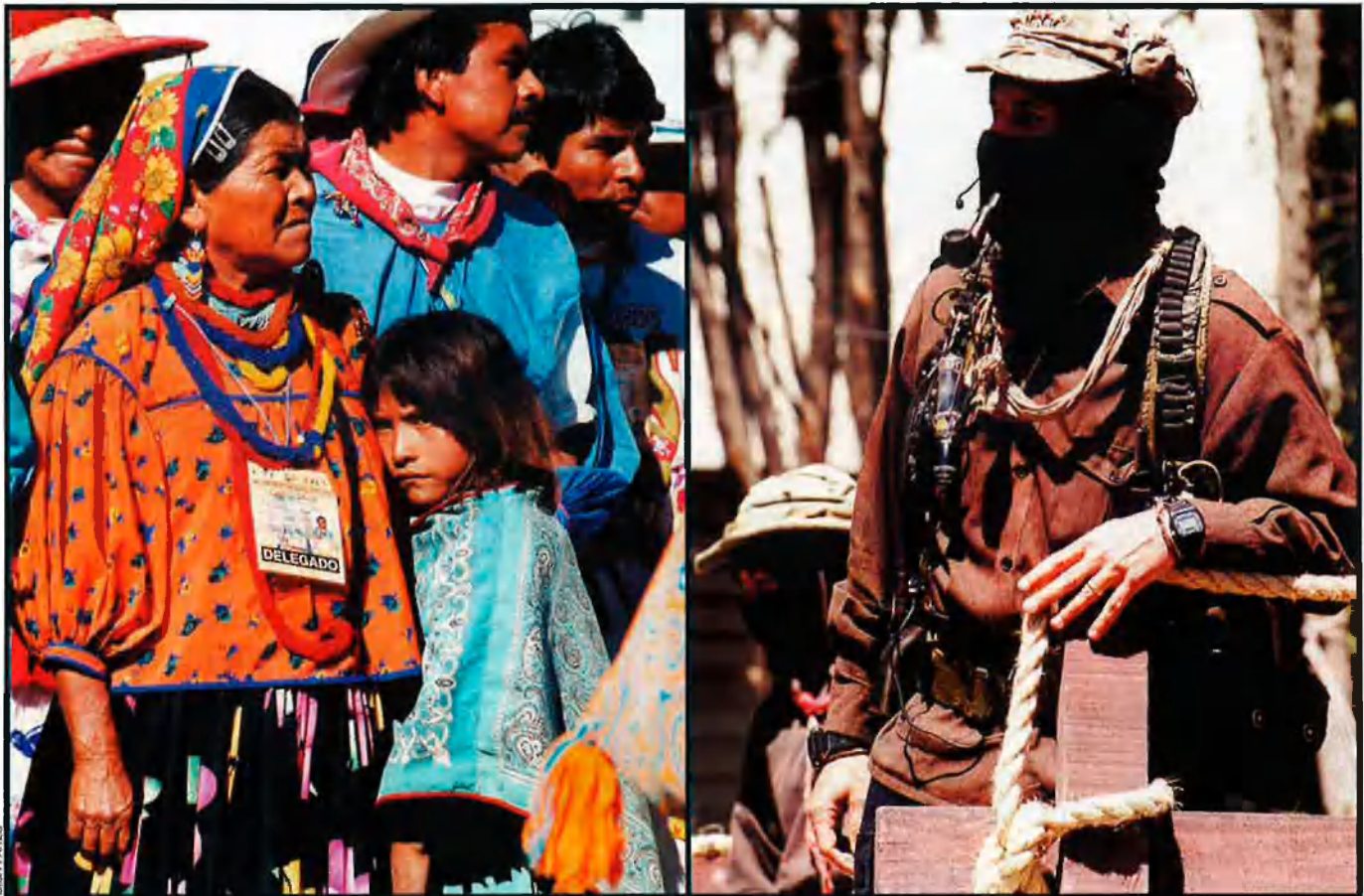
El Congrés de Nurío va ser un esdeveniment històric en què les veus de les 23 màscares dels comandants zapatistes i el passamuntanyes del subcomandant Marcos van unir-se a la demanda central del moviment indígena, i a una de les tres condicions imprescindibles que l'Exèrcit Zapatista d'Alliberament Nacional (EZLN) va condicionar per negociar la pau de Chiapas: el compliment dels Acords de San Andrés.

Els Acords de San Andrés van ser firmats pel govern de Zedillo i l'EZLN el 16 de febrer de 1996. El setembre d'aquest mateix any, però, el moviment zapatista va abandonar la mesa de diàleg perquè el govern mexicà es negava a complir el seu compromís d'elevat els esmentats acords a nivell constitucional.

El conflicte va esclatar quan la Comissió de Concòrdia i Pacificació (COCOPA), integrada pels quatre partits polítics que tenen representació parlamentària –el Partit Revolucionari Institucional (PRI), el Partit de la Revolució Democràtica (PRD), el Partit d'Acció Nacional (PAN) i el Partit Verd Ecologista de Mèxic (PVEM)– va elaborar una proposta de llei per portar a la Constitució mexicana els Acords de San Andrés, que tot i acceptada per l'EZLN, va ser rebutjada pel president Ernesto Zedillo.

A fi de pressionar per a l'aprovació de la iniciativa legislativa, el moviment zapatista va organitzar el 21 de març de 1999 una consulta popular, en la qual més de tres milions de mexicans exigien el compliment dels acords i l'aprovació de la proposta de llei de la COCOPA. Actualment, ambdós documents segueixen sense formar part del material legislatiu, és a dir, incomplets.

“Si s'aprova la llei de la COCOPA, hi haurà d'haver unes reformes importants –simes tant en la Constitució mexicana com en lleis secundàries i en institucions diverses, encara que aquesta iniciativa legislativa representa només la punta de llança de les reivindicacions indígenes en àmbit nacional i internacional”, explicava a aquest setmanari Santiago Pérez Alvarado, delegat otomí al Congrés de Nurío.

A l'esquerra, delegada del Congrés Nacional Indígena, celebrat el 2 i 3 de març a Nurio, dins la comunitat purèpecha, a Michoacàn, Mèxic. A la dreta, el subcomandant Marcos, que juntament amb l'EZLN ha estès la reivindicació indigenista a tot el país.

En principi, el govern del president Vicente Fox coincidia amb molts dels postulats indígenes. O, almenys, això deia públicament: "El govern federal defensarà en tots els termes la iniciativa de la COCOPA. Les crítiques contra l'autonomia són part d'una visió curta i molt conservadora que no ha entès la dimensió de la iniciativa", assegurava el secretari de Governació de l'executiu mexicà, Santiago Creel Miranda. De fet, aquesta era una de les condicions dels zapatistes per tornar a la mesa del diàleg per a la pacificació a Chiapas, juntament amb la desmilitarització d'aquest estat i l'alliberament dels presos polítics relacionats amb el zapatisme.

Aquesta voluntat del govern del PAN, però, xoca amb polítiques paral·leles que aquest govern, de tendència conservadora-neoliberal, vol impulsar a la regió del sud-est mexicà. N'és un exemple el Pla Puebla-Panamà, durament criticat per Marcos i molts sectors de

l'oposició d'esquerres agrupats al PRD.

Aquest Pla és presentat com un programa de modernització d'infraestructures. Ara bé, també suposarà la relocaltzació de comunitats indígenes i l'explotació dels seus recursos naturals per empreses majoritàriament transnacionals, no vinculades a la població autòctona ni a l'ecogestió de la cultura indígena i, per tant, contràries al que es preveu als Acords de San Andrés i a la iniciativa de la llei de la COCOPA.

Els sectors empresarials, que prioritzen l'esmentat pla de modernització com a via pacificadora del país, ja han explicat aquesta gran contradicció del govern de Fox en unes declaracions que recollia el diari *La Jornada* del passat 14 de març, a través de les paraules del president del Consell Coordinador Empresarial: "Aquesta iniciativa sobre drets i cultura indígena serà la mort del Pla Puebla-Panamà". Altres sectors durs del PAN i del PRI s'han adherit

a la negativa d'aprovar l'esmentada iniciativa legal al Congrés de la Unió, destacant el seu rebuig a dialogar amb "encaputxats" una llei que "constitucionalitzava el racisme".

Una resposta a aquesta reacció negativa de l'ala conservadora i immobiliària de la societat mexicana, l'han donada alguns sectors eclesiàstics. Per exemple, l'arquebisbe d'Hermsillo, Ulises Macías, i els dos bisbes de la diòcesi de Tijuana, Rafael Ramo Muñoz, i de Chilapa-Chilpancingo, Efrén Ramos, van qualificar de molt positiu i esperançador el diàleg entre l'EZLN i el govern de Fox, i van assenayalar que ara toca al Congrés de la Unió donar un primer pas positiu que canalitzi aquests esforços realitzats per ambdues parts.

L'autonomia, una pràctica no legalitzada. Els defensors dels Acords de San Andrés posen molt d'èmfasi en el fet que estan basats en les pautes que

Indis huicholes presents al Congrés Nacional Indígena. Els huicholes són una de les 56 cultures indígenes que reconeix de manera oficial el govern mexicà.

destaca el Conveni 169 de l'Organització Internacional del Treball (OIT). "Aquest tractat internacional és un document històric, perquè per primera vegada un conveni internacional reconeix les cultures indígenes com a pobles, terme que implica el dret a la sobirania dins dels propis territoris", destaca Patricio Cardoso, expert en Drets Humans i docent de la Universidad Autónoma Nacional de México (UNAM).

Malgrat l'incompliment del govern mexicà d'aquests compromisos firmats el 1996, l'autonomia en l'organització, basada en costums i tradicions ancestrals, és una realitat en algunes comunitats indígenes del país. A Oaxaca, fins i tot el moviment indígena ha aconseguit una legislació estatal que permet l'existència de municipis autònoms regits per determinats paràmetres d'autonomia i sobirania.

"Nosaltres, amb els fets i després de molta sang vessada i repressió, practiquem el dret a l'autonomia. Per exem-

Marcos: el mite, El Corte Inglés i el passamuntanyes

Els indígenes mexicans han arribat a la capital i han tret la màscara a un país que fa molts anys que oblidava els seus habitants autòctons. Existeixen malgrat que l'herència racista de la colonització castellana els ha menystingut fins ara. Aquest fet històric, però, ha passat desapercbut per als "opinadors" de torn. Com a mínim en la seva veritable dimensió. La majoria s'ha quedat amb la crosta del problema, si no amb la imatge i prou.

Pels *progres* i l'esquerra desorientada, Marcos és la revolució, encara que no hi hagi gaires armes pel mig (per cert, que als *progres* els agraden molt les armes, a l'altre cantó de l'Atlàntic, a Europa no). Per aquests *progres* la revolta indígena comença i s'acaba en Marcos, i s'acosten a ell amb ganes d'explicar-li com cal fer la revolució. Molts repeteixen, ja van estar a Nicaragua donant lliçons d'insurrecció sense saber ni un borrall del país que trepitaven. També els admira, i més aviat els sorprèn, que una guerrilla americana sàpiga fer l'ús que ha fet d'Internet, semblaven subdesenvolupats també en això, però resulta que no ho són. I cosa més greu encara, adoren un home que encapçala les reivindicacions col·lectives dels indígenes, i ells a Europa tenen el cinisme d'oblidar-se'n per complet. Els zapatistes han dit del dret i del revés que els drets col·lectius són drets humans, però pels jacobins francesos, espanyols i catalans, això no compta, a Europa. Una excepció per als socialistes espanyols, no els agrada Marcos ni els que hi van a donar-li suport, com va dir al seu mo-

ment Joaquín Almunia. No descobrirem ara l'àmplia activitat econòmica del grup PRISA a Mèxic, començant pels llibres de text oficials publicats per l'editorial Santillana, ja abans amb el PRI al govern.

Contra els *progres* "marcotitzats" pels zapatistes, han aparegut *exprogres* i neoliberals desacomplexats decidits a reduir els fets de Mèxic en Marcos i la seva caputxa. Articles irats exigeixen al subcomandant que es tregui el passamuntanyes, encara que els mateixos neoliberals asseguren saber-ne la identitat. A part de l'obsessió amb el passamuntanyes, l'altre tema per remenar, aprofitant l'ocasió, és que suposadament Marcos va treballar a El Corte Inglés i es dedicava a canviar els preus dels productes. I a partir d'aquí ja no van gaire més enllà. Critiquen la personalització de la lluita zapatista al voltant de Marcos (fomentada també pels *progres*), però no s'adonen que aquest i l'EZLN han galvanitzat el país com mai abans, i que per primer cop en molts anys els indígenes tornen a tenir força per fer sentir la seva veu ben alta. Són unes veus que, recordem-ho, només reclamen ésser presents a la Constitució mexicana.

D'acord que la personalització és dolenta, però no per això tota la reivindicació se'n va en orris. Tota lluita té els seus punts negatius, però cal posar-los en un platet de la balança, mentre a l'altra s'hi posen els èxits. I, fins ara, el platet dels èxits pesa molt més que el dels fracassos.

Oriol Cortacans

ple, l'estat mexicà ha dividit els sectors socials en *ejidos* i comunitats. Nosaltres vivim en un territori obert. La nostra terra és de tots i no és de ningú, i així volem seguir vivint; és la nostra manera d'organitzar-nos", destacava Lorenzo García Rodríguez, delegat yaqui present en el CNI.

Van ser tres jornades de recerca de nous i vells camins pel moviment indígena mexicà: "A Nurío s'ha avançat moltíssim entorn del tema de drets indígenes. Estem en un moment transcendent, per la pressió que fan els zapatistes i el suport internacional. Un fet també important del Congrés és que s'ha confirmat la declaració de l'autonomia purépecha durant aquest mes, sense estar esperant l'aprovació de la iniciativa de llei de la COCOPA", destacava Jorge Merced com a delegat purépecha.

Però altres veus apuntaven el temor a una nova negativa dels dirigents del país: "Si el Congrés de la Unió segueix incomplint els Acords de San Andrés, i la reacció del govern també és negativa, hi haurà molts moviments armats que avui encara tenen l'esperança de la via no violenta que rependran les armes".

L'FBI, als Estats Units, té constància de més de vint organitzacions armades a Mèxic afins a les reivindicacions indigenistes. Per contra, el govern mexicà només reconeix l'existència de tres moviments armats: l'Exèrcit Popular Revolucionari (EPR), l'Exèrcit Revolucionari del Poble Insurgent (ERPI) i l'EZLN. I es nega a admetre que existeixen molts més grups alçats en armes, sobretot al món rural. Només a l'estat de Oaxaca, per exemple, hi ha el Comando Clandestí Indígena d'Alliberament Nacional i el Comando Justicier 28 de juny - Comitè Clandestí Revolucionari dels Pobres (CCRP). La llista continua en molts més estats de la república, sobretot del sud-est, com Guerrero, un estat molt pobre i militaritzat.

A Nurío, més de 3.000 delegats, a més de la societat civil nacional i internacional, van llançar un crit unitari i consensuat: el compliment dels Acords de San Andrés. Uns compromisos que, si es concretessin en la legislació mexicana, trencarien els falsos miratges occidentilitzats que pretén implantar l'elit gover-

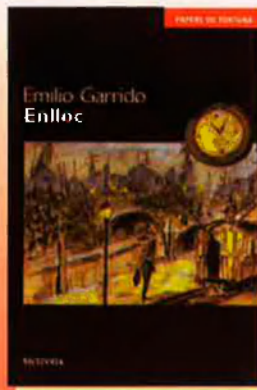
Vicente Fox té problemes dins el seu mateix partit, el PAN.

nant de la societat mexicana. Com va dir el subcomandant Marcos, "el zapatisme va ser la proposta d'un nou mirall perquè Mèxic no es veiés a través de la imatge distorsionada d'una falsa modernitat".

Fox fins ara només ha anunciat bones intencions, però els indígenes liderats pels zapatistes reclamen fets. I, de moment, de fets no n'hi ha hagut. En el Congrés de la Unió encara hi ha molts diputats dels dos partits majoritaris, PAN i PRI, que es neguen a reformar a fons del país. I no només pel menyspreu pels indígenes tan arrelat en una part de la societat mexicana, sinó també per les lluites internes dins el PAN, el líder dels quals al Congrés, Diego Fernández de Cevallos, és un enemic quasi declarat del president, encara que sigui del seu partit mateix.

*Neus Ràfols
Araceli Trejo
(Nurío, Mèxic)*

EDITORIAL METEORA

Emilio Garrido
Enlloc

Montserrat Castillo
Lola Anglada
o la creació del paradís propi

Glòria Montero
Villa Marini

Bashkim Shehu
L'últim viatge d'Ago Ymeri

Editorial
Meteora